



**Medlemstidning för Svensk Epidemiologisk Förening
(SVEP)
Årgång 34, 2016, Nr 2**



SVEPET är medlemstidningen för Svensk Epidemiologisk förening och ges ut fyra gånger per år.

Det är för närvarande kostnadsfritt att annonsera om kurser och konferenser i SVEPET. Redaktionen förbehåller sig emellertid rätten att ändra i annonsernas layout så att de passar ihop med tidningens innehåll i övrigt.

Ansvarig utgivare

Elisabeth Strandhagen

elisabeth.strandhagen@gu.se

Redaktion

Eva Andersson

eva.andersson@amm.gu.se

Jaana Gustavsson

jaana.g@outlook.com

Hanne Krage Carlsen

(Avhandlingssammanfattningar,
Kurser och konferenser)

hannekcarlsen@envmed.umu.se

Linus Schiöler

(Statistik och epidemiologisk metodik)

linus.schioler@amm.gu.se

Svensk Epidemiologisk Förening

(SVEP) är en tvärvetenskaplig sammanslutning av personer verksamma inom epidemiologi eller angränsande områden.

Medlemsavgiften är 150 kr/år,

alternativt 600 kr för fem år.

Plusgirokonto 440 31 69 –8

Hemsida:

<http://www3.svls.se/sektioner/svep/>

Medlemskap och adressändring

Jeong-Lim Kim

Enheten för arbets- och miljömedicin

Avd. för samhällsmedicin och folkhälsa

Sahlgrenska Akademien,

Göteborgs universitet

Box 414

405 30 Göteborg

jeong-lim.kim@amm.gu.se

ORDföranden har ORDet

Hej!

Här kommer Svepet med lite sommarläsning!

Du kan läsa om hur arbetet med VR:s uppdrag för att underlätta för registerbaserad forskning fortskrider. VR har tagit över webbsidan registerforskning.se och har lanserat RUT, ett verktyg som ska göra det lättare att hitta metadata – eller information – om olika register.

Vi får också höra om det nystartade Kliniska Studier Sverige som är en satsning av VR för att förbättra förutsättningarna för att bedriva kliniska studier av hög kvalitet i Sverige.

NordicEpi2017 kommer arrangeras 13-15 september så boka redan nu i kalendern! Läs mer om konferensen i detta nummer.

Och som vanligt finns det sammanfattningar av intressanta avhandlingar.

Tack för era bidrag!

Varje år gör jag några e-postutskick med aktuell information från SVEP. Om du inte får dessa beror det på att vi inte har rätt e-postadress. Hör i så fall av dig till mig på adressen nedan.

Att hålla ordning på e-postadresser är lurigt för oss då det lätt glöms bort att meddela om man ändrar adress.

Önskar alla en riktigt skön och avslappnande sommar!

Elisabeth Strandhagen, Ordförande i SVEP

elisabeth.strandhagen@gu.se



Har du inte betalat medlemsavgiften? Gör det!

Eller kontakta SVEP:s kassör Katja Fall som har översikten över vem som har betalat.

katja.fall@oru.se

Har du kollegor som inte är medlem i SVEP? Berätta gärna om föreningen!

Har du tips om något som bör vara med i tidningen eller vill du vara med i redaktionen? Hör av dig till oss!

Redaktions- och föreningsruta

Välkommen till SVEP:s årsmöte som äger rum i samband med det öppna nationella SIMSAM-mötet i Norrköping 12-13 oktober!

Årets årsmöte äger rum kl 11.00-12.00 onsdagen 12:e oktober i Norrköping. Kallelse kommer med e-post-utskick i början av september.

Tema för mötet är ” Causal inference and network analyses in register-based research”. Mötet är gratis för alla deltagare och är ett lunch-till-lunch-möte som kommer att hållas på Visualiseringscenter C i Norrköping.

SIMSAM (Swedish Initiative for research on Microdata in the Social and Medical Sciences) är en satsning av Vetenskapsrådet för att förbättra och utvidga användningen av registerdata i forskning och att bidra till utveckling av infrastruktur för registerforskning i Sverige och internationellt. Sex noder har fått bidrag under en 5-årsperiod och i satsningen på SIMSAM innefattas även en tvärvetenskaplig forskarskola, SINGS.

Läs mer om SIMSAM och det nationella mötet på SIMSAM:s hemsida www.simsam.nu

Anmälan sker också via hemsidan. Anmäl senast 19:e september!



Innehåll

Kliniska Studier Sverige – en nationell kraftsamling.....	4
Uppdrag: underlätta registerbaserad forskning	5
Avhandlingssammanfattning: Luftföroreningar ökar risken att dö i Göteborg	6
Avhandlingssammanfattning:.....	8
Nyutvecklade metoder för kostundersökning bland barn, ungdomar och unga kvinnor.....	8
Avhandlingssammanfattning: Artrosepidemiologi i Skåne.....	10
NordicEpi2017 – 13-15 september 2017 i Lund	12
NordForsk-utlysning	13
SND-arrangemang i höst.....	13
Svenska befolkningsregister.....	14
Oseriösa publikationer och möten.....	15

Kliniska Studier Sverige – en nationell kraftsamling

Författare: Lina Wallberg, kommunikatör vid Enheten för kliniska studier, Vetenskapsrådet
E-post: lina.wallberg@vr.se

I den nationella satsningen Kliniska Studier Sverige samlas akademien, hälso- och sjukvården och industrin för att tillsammans förbättra förutsättningarna för att bedriva kliniska studier av hög kvalitet och göra Sverige till ett konkurrenskraftigt land inom området.

Inom ramen för kliniska studier utvecklas läkemedel, behandlingsmetoder och medicinteknik som förbättrar och utvecklar hälso- och sjukvården. En hälso- och sjukvård i framkant är också en förutsättning för att life science-bolagen som verkar på den svenska marknaden ska kunna utvecklas. I Sverige utförs klinisk forskning både inom akademien, hälso- och sjukvården och industrin. Nu samlas kraften i dessa initiativ i ett gemensamt och hållbart system som ska stödja och stärka kliniska studier i Sverige.



Håkan Billig

Kaj Stenlöf

Kliniska Studier Sverige är ett nationellt samarbete mellan Vetenskapsrådet och Sveriges hälso- och sjukvårdsregioner. Uppdraget kommer från regeringen.

Sex regionala noder – en vid varje hälso- och sjukvårdsregion – tillsammans med Enheten för kliniska studier vid Vetenskapsrådet, utgör grundstrukturen i samarbetet. Nodernas uppgift är att förbättra förutsättningarna för kliniska studier så att antalet studier ökar, kvaliteten blir högre och fler patienter deltar. Noderna ska vara kontaktpunkt för alla som vill bedriva kliniska studier i respektive region.

Den övergripande inriktningen av arbetet leds av Kommittén för kliniska studier, vid Vetenskapsrådet, som också beslutar om fördelning av de medel som finns tillgängliga.

– Arbetet med att utveckla kliniska studier i Sverige måste ske i bred samverkan. Därför är det så viktigt att denna satsning guidas av en kommitté med representanter för akademi, sjukvård och industri, säger Håkan Billig, kommitténs ordförande.

Kliniska Studier Sverige arbetar med att etablera effektiva samarbetsstrukturer och utveckla och koppla samman styrkorna inom samarbetet, för att skapa mervärden för alla intressenter.

– En av satsningarna som pågår just nu är att skapa en nationell informationsportal som är tänkt att bli en kunskapskälla och mötesplats, säger Kaj Stenlöf som leder den samordnande nationella enheten för kliniska studier vid Vetenskapsrådet, placerad i Göteborg.

– Ett annat exempel är att utveckla infrastruktur som säkerställer att sjukvårdsdata i än högre grad kan användas för forskning. Ett arbete som görs i samarbete med Vetenskapsrådets övriga satsningar inom området, bland annat Registerforskning.

Bland Kliniska Studier Sveriges övriga uppdrag finns att utveckla tillgången till statistik och uppföljning inom området och att marknadsföra kliniska studier i Sverige för nationella och internationella aktörer.

Varje år arrangeras en nationell konferens om kliniska studier. Det är en konferens för dig som arbetar inom akademi, industri, hälso- och sjukvård eller med regionutveckling. Ansvaret för konferensen roterar mellan noderna och i år är det Forum Uppsala-Örebro som är värd.

Anmäl dig här: <http://nkkf2016.se>

Kontaktuppgifter och mer information finns på www.kliniskastudier.se



Uppdrag: underlätta registerbaserad forskning

Björn Halleröd, huvudsekreterare för forskningens infrastrukturer
Maria Nilsson, chef enheten för registerforskning vid Vetenskapsrådet

Vetenskapsrådet har sedan 2013 i uppdrag av regeringen att inom myndigheten bygga upp en verksamhet för att förbättra tillgängligheten till registeruppgifter för forskningsändamål. I uppdraget ingår även att bistå forskare med information om register och om relevant lagstiftning. Den nyinrättade enheten för registerforskning vid Vetenskapsrådet är ansvarig för att genomföra uppdraget.

I februari 2016 lanserades sajten registerforskning.se*, som ska ge forskare information om existerande register och stöd under arbetsprocessen för registerbaserad forskning – det vill säga i varje led i processen för att identifiera, begära ut och använda registerdata. Informationen ska ge kunskap om de rättsliga kraven och de processer och aktiviteter som är kopplade till dessa. Sidan kommer att vidareutvecklas kontinuerligt.



Maria Nilsson

Det finns sedan länge ett stort behov av fördjupad information om innehållet i svenska register. För att möta det behovet utvecklar Vetenskapsrådet nu ett verktyg (Register Utiliser Tool) som ska hjälpa forskaren att effektivt söka och matcha information om metadata i svenska register och biobanker. Metadataverktyget ska göra det möjligt att få en snabb och kvalitetssäkrad överblick över vilken information som finns tillgänglig och kan kopplas ihop från olika register hos olika myndigheter. Verktyget kommer att öppnas upp för testanvändare i juni 2016 via registerforskning.se. Det kommer då

att innehålla ett mindre antal register, men ha stora delar av funktionaliteten på plats.

Vetenskapsrådet för en kontinuerlig dialog med främst registerhållande myndigheter om hur förbättrad tillgänglighet till register för forskningsändamål ska kunna åstadkommas. Vetenskapsrådets långsiktiga arbete syftar till att öka kvaliteten på metadata och möjligheterna att återanvända metadata. Arbetet kommer att göra det möjligt för registerhållarna att effektivisera sin statistikproduktion och på det sättet bidra till att forskare får tillgång till mer och utförligare metadata med bättre kvalitet.

Vetenskapsrådet utsåg även ett Registerdataråd år 2014, som består av forskare och representanter i ledande befattningar från registerhållare och andra relevanta aktörer. Registerdatarådet säkerställer att principiellt viktiga beslut som rör Vetenskapsrådets uppdrag förankras hos berörda myndigheter och organisationer och ger råd angående verksamheten inom uppdraget.

Det är mycket viktigt att tillgängligheten till registeruppgifter för forskningsändamål förbättras, och det arbetet måste bedrivas långsiktigt. Vetenskapsrådet rapporterar löpande till regeringen om förutsättningarna för och arbetet med uppdraget.

För mer information se registerforskning.se

*Registerforskning.se togs ursprungligen fram inom det av Vetenskapsrådet finansierade projektet SIMSAM-INFRA. Domännamnet har överlåtit till Vetenskapsrådet som vidareutvecklat sidan inom ramen för sitt regeringsuppdrag.

REGISTERFORSKNING.SE

Foton från registerforskning.se

Avhandlingssammanfattning:

Luftföroreningar ökar risken att dö i Göteborg

Leo Stockfelt, Arbets- och Miljömedicin, Göteborgs Universitet

E-post: leo.stockfelt@amm.gu.se

Luftföroreningshalterna i Göteborg har halverats de senaste decennierna, men även vid relativt låga nivåer sågs ett samband mellan högre kväveoxidhalter vid bostaden och en ökad risk att dö i förtid. Risken att insjukna i incident hjärtinfarkt ökade dock inte av luftföroreningar. Det visar en avhandling vid Sahlgrenska akademien som jämfört sambandet mellan luftföroreningar och dödlighet hos 7500 män 1973-2007.

Vi utsätts dagligen för luftföroreningar, som på kort och lång sikt ökar risken att insjukna i hjärt-kärl- och luftvägs-sjukdomar. Luftföroreningar bedöms orsaka över 5 miljoner förtida dödsfall årligen i världen, varav flera tusen i Sverige, och är därmed den största miljöörsaken till sjukdom och död. De största källorna till luftföroreningar i Sverige är vägtrafik, industri och vedeldning, samt långdistanstransport från andra länder. I Göteborg och Sverige är luftföroreningshalterna lägre än i många andra delar av världen.

I sin avhandling har Leo Stockfelt, ST-läkare och doktorand vid Sahlgrenska Akademien, Göteborgs Universitet, i två artiklar experimentellt studerat hälsoeffekter av vedrök hos människor, och i två artiklar epidemiologiskt studerat exponering för kväveoxider och hälsoeffekter i en kohort äldre män i Göteborg.

Vedröksexperimenten visade i korthet att låga doser vedrök påverkade luftvägarna, men man såg inte de tecken på systemisk inflammation som tidigare setts vid högre nivåer. Det är viktigt att tänka på hur man eldar för att få så små utsläpp som möjligt.



Leo Stockfelt.

De två mer epidemiologiskt intressanta artiklarna är artikel 3 och 4 i avhandlingen. Där följdes en kohort på 7500 män från 1973 till 2007, och varje deltagare åsattes en årlig exponering av kväveoxider (NO_x) vid bostaden från regelbundna spridningsmodelleringar. Under studieperioden halverades NO_x -halterna i Göteborg (fig 1). Nivåer och utveckling i kohorten var representativ för hela befolkningen.

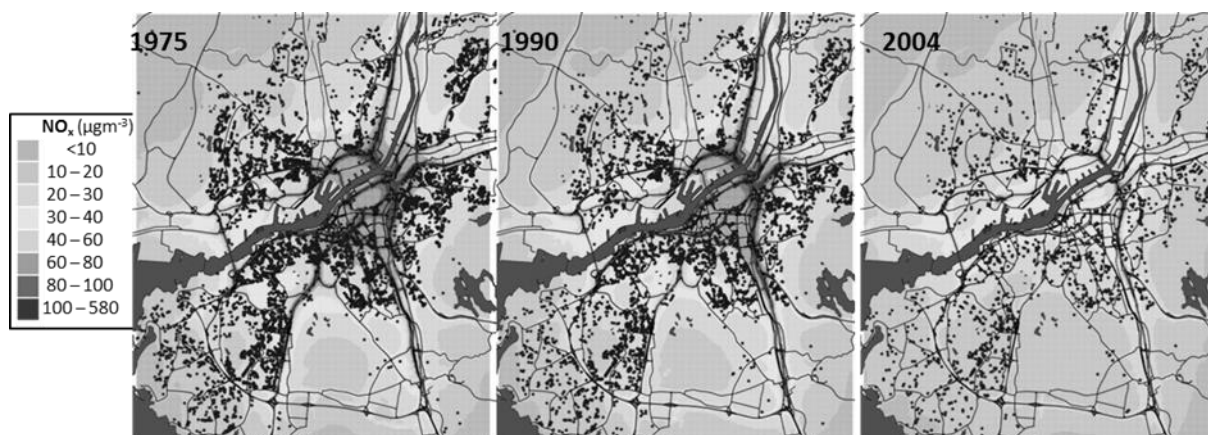


Fig 1. Nivåer av kväveoxider (NO_x) i Göteborg tre utvalda år under studieperioden. Varje svart prick är en deltagares adress.

I många luftföroreningsstudier har man inte haft tillförlitliga historiska exponeringsmodelleringar och ibland inte kunnat följa deltagarna när de flyttar, och därmed riskerat en felklassificering av exponering. Därför undersöktes hur långt det gick att extrapolera exponeringen med acceptabel kvalitet, och man kom fram till att 5-7 års extrapolering kunde tolereras, medan felklassificeringen blev för stor vid längre extrapolering och om man inte tog hänsyn till flyttning.

Högre kväveoxidhalter vid bostaden var kopplat till en ökad risk att dö i förtid. Riskökningen var lika tydlig för total mortalitet som för orsaksspecifik kardiovaskulär mortalitet, och snarast svagare för respiratorisk mortalitet. Det fanns inget samband mellan NO_x-halter och incident hjärtinfarkt. Den ökade mortalitetsrisken var lika tydligt kopplad till sista årets exponering som till längre tids exponering. Höga korrelationer mellan olika exponerings-tidsfönster gjorde det dock svårt att säkert urskilja skillnader.

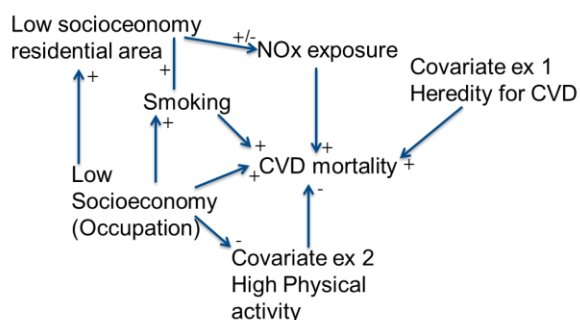


Fig 2. En beskrivning av antaganden om riskfaktorernas samband med exponering och utfall.

En epidemiologisk svårighet är att det under studieperioden var samtidiga starkt minskande trender av dödlighet, särskilt i kardiovaskulära sjukdomar, och av luftföroreningshalter.

-Jag valde i slutändan att strikt kontrollera för kalenderår, vilket sannolikt gjorde att vi underskattade riskökningen av luftföroreningar något, säger Leo.

I kohorten, som ursprungligen rekryterats för att studera prevention och riskfaktorer för hjärt-kärlsjukdomar, finns riklig information om andra kardiovaskulära riskfaktorer hos deltagarna som blodtryck, blodfetter, BMI, hereditet för kardiovaskulära händelser, upplevd stress mm. Som statistisk huvudmodell valde man ändå att (utöver ålder, kalenderår och NO_x-exponering) endast inkludera rökning och yrke (som en markör för individuell socioekonomi) baserat på ett teoretiskt

resonemang om orsakssambanden mellan utfall och riskfaktorer (fig 2). Analyserna gjordes sedan också i en modell där alla kardiovaskulära riskfaktorer inkluderades. Sambandet mellan riskfaktorerna och dödlighet var då som förväntat med högre risk att dö vid höga kolesterolhalter, högt blodtryck etc, men sambandet mellan luftföroreningar och dödlighet påverkades endast marginellt av dessa riskfaktorer. Med mjuka funktioner i GAM-modeller (Generalized Additive Models) visades att sambandet mellan luftföroreningar och mortalitetsutfallen var nära linjärt, utan några tecken till en säker nivå. Minskade luftföroreningar kan således minska risken för förtida död även vid redan låga nivåer.

-Att vi trots den relativt rena luften i Göteborg hittar ett tydligt samband mellan NO_x-halter och förtida död understryker hur viktigt det är att sänka utsläppen av luftföroreningar. Risken är liten för varje enskild individ, så jag tycker inte att människor som bor centralt ska bli särskilt oroliga för sin egen hälsa. Det blir dock en viktig fråga på samhällsnivå eftersom hela befolkningen utsätts för luftföroreningar varje dag.

Uppskattningar baserade på riskökning för total mortalitet i studien visar att de förbättrade luftföroreningshalterna 1973-2007 minskat risken för förtida död i Göteborg med cirka 6% (motsvarande cirka 300 dödsfall årligen), och att en halvering av nuvarande luftföroreningshalter skulle kunna leda till ytterligare cirka 120 färre dödsfall årligen.

Leo fortsätter nu att studera luftföroreningar i det nationella SCAC-projektet (Swedish Clean Air & Climate Research Program), där forskargrupper i Göteborg, Stockholm och Umeå undersöker hälsoeffekterna av luftföroreningar från olika källor. Han har också skickat in en FORTE-ansökan om att studera luftföroreningar och ateroskleros i Malmö Kost och Cancer-kohorten. Han tycker dock inte att de kunskapsluckor som finns är något motiv att avvakta med åtgärder:

-Även om vi alltid vill ha bättre kunskap är evidensläget starkt nog för att tydligt motivera åtgärder för att minska utsläpp av luftföroreningar, och därmed förbättra folkhälsan.

Avhandlingen försvarades 18 mars 2016 och nås i sin helhet på länken: <http://hdl.handle.net/2077/41243>

Artikel 3, om exponering
<http://dx.doi.org/10.1016/j.atmosenv.2015.05.055>

Artikel 4, om luftföroreningar och dödlighet
<http://dx.doi.org/10.1016/j.envres.2015.06.045>

Avhandlingssammanfattning:

Nyutvecklade metoder för kostundersökning bland barn, ungdomar och unga kvinnor

Åsa Svensson, Institutionen för kostvetenskap, Umeå universitet
E-post: aasa.svensson@bahnhof.se

Traditionella kostundersökningsmetoder är krävande och har flera felkällor, vilket ofta leder till att energiintaget från insamlade kostdata är lägre än individens uppmätta totala energiförbrukning. I avhandlingen utvecklades, implementerades och utvärderades olika kostundersökningsmetoder bland barn, ungdomar och unga kvinnor. Barns intag av energi och socker undersöktes också, och intaget jämfördes mellan vardagar och helger.

Traditionella kostundersökningsmetoder har flera felkällor och är krävande för studiedeltagare och forskare att använda. Detta leder ofta till att insamlade kostdata inte speglar individers verkliga kostintag. Det kan leda till felaktiga slutsatser i studier om samband mellan kostintag och hälsoutfall. Det finns därför ett stort behov av att utveckla kostundersökningsmetoder som ger valida resultat och är användarvänliga för både deltagare och forskare.

I avhandlingen implementerades och utvärderades nyutvecklade kostundersökningsmetoder bland barn, ungdomar och unga kvinnor. Utöver validitet och reliabilitet undersöktes även olika faktorer som kunde tänkas ha betydelse för en korrekt rapportering av kostintaget. Ett ytterligare syfte med avhandlingen var att undersöka skillnader i barns energi- och sockerintag under vardagar och helger. Avhandlingen är en sammanläggning av fyra delarbeten. Varje delarbete bygger på varsin studie där olika nyutvecklade kostundersökningsmetoder användes.

I det första delarbetet användes data från en studie där en kort kostenkät (SDQ) fyllts i av unga gravida och icke-gravida kvinnor med olika viktstatus. Rapporterat energiintag jämfördes med total energiförbrukning uppmätt med dubbelmärkt vatten-metoden, och rapporterat intag av näringsämnen och livsmedel jämfördes med en mer omfattande kostenkät. SDQ underskattade energiintaget med i genomsnitt 30 % bland de icke-gravida kvinnorna och en signifikant högre underskattning skedde bland kvinnorna med övervikt och fetma. SDQ underskattade

energiintaget med i genomsnitt 21 % bland de gravida kvinnorna. SDQ kunde dock rangordna energiintaget bland kvinnorna med övervikt eller fetma och gav ett högre uppskattat intag av flera näringsämnen och de flesta livsmedel jämfört med den mer omfattande kostenkäten bland de icke-gravida kvinnorna.

I det andra delarbetet användes data från en studie på 2-9-åringar från åtta europeiska länder, där kostintaget undersöktes med hjälp av en datoriserad 24-timmars recall som besvarades av föräldrarna. Barnens socker- och energiintag jämfördes mellan måndag-torsdag, fredag och helg. Eftersom de livsmedelsdatabaser som användes för näringsberäkning av rapporterade livsmedel inte skiljer på tillsatt och naturligt förekommande socker undersöktes det totala intaget mono- och disackarider, samt intaget av livsmedel med en stor andel tillsatt socker. Energiintaget hos barnen skiljde sig inte åt mellan vardagar och helger, men det totala intaget av mono- och disackarider och/eller livsmedel med en hög andel tillsatt socker var generellt högre på helgerna. Sockerintaget på fredagar var ett mellanting mellan intaget på vardagar och helger.

I det tredje delarbetet användes data från en interventionsstudie där 8-12-åringar med övervikt eller fetma genomfört en kostregistrering med hjälp av digitalkamera vid upprepade tillfällen under två års tid. Rapporterat energiintag utvärderades i jämförelse med total energiförbrukning mätt med SenseWear Armband. Metoden underskattade barnens energiintag med i genomsnitt 24 % vid det första mättillfället. Underskattning av energiintaget

ökade med BMI och ålder, och var lägre när en helgdag fanns med i kostregistreringen. Flickor underskattade energiintaget mer än pojkar. Digitalkamerametoden visade god reproducerbarhet mellan de olika mättillfällena.

I det fjärde delarbetet utvecklades och användes en smartphoneapplikation för kostregistrering bland 15-åringar, som också använde en webbaserad kostregistrering.

Smartphoneapplikationen användes också för att samla in information som kunde vara av betydelse i analysen av kostdata, till exempel tillfrågades användaren att varje kväll uppskatta sin fysiska aktivitetsnivå under dagen. Rapporterat energiintag utvärderades i jämförelse med total energiförbrukning mätt med SenseWear Armband. Smartphoneapplikationen underskattade energiintaget med 29 % i genomsnitt. Underskattning av energiintaget ökade med BMI och var lägre när en helgdag fanns med i kostregistreringen. Det fanns ingen signifikant skillnad i intagsmängd av näringsämnen och livsmedel när de mättes med smartphoneapplikationen jämfört med den webbaserade kostregistreringen, och flera näringsämnen och livsmedel var signifikant korrelerade mellan de båda metoderna. Smartphoneapplikationen kunde uppskatta ungdomars totala energiförbrukning och pojkars fysiska aktivitetsnivå med en fråga om den dagliga fysiska aktiviteten.



En smartphoneapplikation användas för att registrera kostintaget hos studiedeltagarna.

Med appen fick deltagarna själva välja bland livsmedel i databasen och näringsberäkningen skedde automatiskt. Som forskare kan det underlätta att inte behöva mata in de registrerade livsmedlen i databasen för näringsberäkning, som vid inmatning av en traditionell pappersmatdagbok. Nackdelarna är att rapporteringen kan upplevas som en större börda för studiedeltagarna, och att man som forskare inte vet om de väljer de bäst passande alternativen.

Det finns ett stort behov av fortsatt forskning för att förbättra kostundersökningsmetodernas validitet och användarvänlighet. För kostregistreringsmetoder som använder sig av bild- och mobilteknik bör fokus i vidareutvecklingen vara på att göra det enklare för användaren att registrera konsumerade livsmedel och portionsstorlekar, till exempel genom att automatisera dessa steg i så hög grad som möjligt. SDQ kan anpassas och utvärderas i andra grupper och för olika syften.

Liksom i tidigare studier underskattades energiintaget i högre grad hos de med övervikt/fetma eller högre BMI i alla grupperna, och bland barn och ungdomar framkom som en ny påverkande faktor att validiteten ökade när en helgdag ingick i kostregistreringen. Faktorer som kan ha betydelse för en korrekt rapportering av kostintaget bör fortsatt tas i beaktande och undersökas vidare.

Undersökningar av barns sockerintag bör inkludera såväl vardagar som fredagar och helger. För att göra det möjligt att utvärdera intaget av socker i jämförelse med näringsrekommendationer bör information om mängden tillsatt socker i livsmedel inkluderas i de databaser som används för beräkning av mängden näringsämnen i kosten. Föräldrar har vanligtvis störst möjlighet att påverka barnens intag under helgdagar men insatser för att minska sockerintaget bland barn bör fokusera på såväl helgdagar som fredagar då intaget under dessa dagar är som störst.

Länk till avhandlingen:

<http://umu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:772360>

Avhandlingssammanfattning:

Artrosepidemiologi i Skåne

Aleksandra Turkiewicz, Ortopedi, medicinska fakulteten, Lunds Universitet
E-post: aleksandra.turkiewicz@med.lu.se

Artros är vår vanligaste kroniska ledsjukdom. Sjukdomen omfattar i princip alla ledens strukturer men kännetecknas typiskt av nedbrytning av ledbrosk. Artros orsakar ofta smärta och leder till nedsatt ledfunktion och är den vanligaste orsaken till proteskirurgi.

Sjukdomen är mycket vanligt hos personer över 45 års ålder och de främsta riskfaktorerna är kvinnligt kön, övervikt och fetma samt ledskador. Trots att artros är en folksjukdom så finns det förvånansvärt lite kunskap om förekomst av artros i Sverige, om hur många som har symptom eller strukturella förändringar i leder, om hur många som söker vård, samt om sambandet mellan artros och dödlighet.

I denna avhandling har jag studerat prevalensen av artros diagnostiserad av läkare, prevalensen av knäsmärta samt strukturella förändringar i knäleden hos medelålders och äldre samt association mellan doktordiagnosticerad artros och dödlighet.

Alla läkarbesök som görs i Skåne registreras i Region Skånes Vårddatabaser (RSVD). För prevalensestimering har jag inkluderat alla i åldern 45 år eller äldre den 31 december 2012. Personer som har fått en artrosdiagnos hos en läkare minst en gång de senaste 14 åren (1999-2012) och fortfarande var i livet och bosatta i Skåne betraktades som prevalenta artrosfall. En mindre grupp av personer i åldrarna 56 till 84 år, boende i Malmö området, har deltagit i en klinisk studie – Malmö Osteoarthritis (MOA) study. De har svarat på ett frågeformulär om knäledsbesvär och fått bägge knäna röntgade för att undersöka om de hade förändringar i knäleden såsom vid artros. Jag har använt dessa kliniska data för att skatta förekomst av artros enligt ett antal etablerade epidemiologiska definitioner.

Jag fann att en av fyra skåningar 45 år eller äldre hade fått diagnosen artros av en läkare i minst en led: knä, höft, hand eller andra leder så som fot-, armbågs-, skulder- eller käkled. Knäledsartros var diagnosticerad hos 13,8 % av befolkningen i denna



Aleksandra Turkiewicz

åldersgrupp, höftledsartros hos 5,8 %, artros i fingrarna hos 3,1 % och 12,4 % hade artros i andra leder. I MOA studien fann jag att 25 % av personerna i åldern 56 till 84 år hade knäsmärta och lika många hade röntgenologiska fynd som vid artros. Dessa två grupper överlappar dock bara delvis. Femton procent hade symptomgivande knäledsartros d.v.s. uppfyllde kliniska kriterier för knäledsartros eller hade *både* knäsmärta och fynd som vid artros på röntgen. (Figur 1) Under en 8 års period hade endast hälften av dessa fått diagnosen knäledsartros hos en läkare. Dessa resultat understryker behovet att använda ett flertal definitioner av artros för att kunna förstå den samhällsördan som sjukdomen innebär.

Jag har använt RSVD data samt befolkningsregistret för att studera den totala dödligheten hos personer med artros jämfört med bakgrundsbefolkningen. Jag har inkluderat alla personer som minst en gång sökte vård hos läkare (mellan 1998 och 2012 år) och följt upp dem från det första besöket till utflyttning från Skåne, död eller 31 december 2013. För att undvika immortal time bias, har jag betraktat tiden från det första besöket fram till första artrosdiagnos som icke exponerad, medan tiden från artrosdiagnos fram till slut av uppföljningstiden som exponerad. Jag har analyserat data med Cox proportional hazards regressions modell med ålder som tidsskala och justerat för kön, inkomst, utbildningsnivå, bostadsområde, samt året för det första läkarbesöket. För att ytterligare justera för *tidsberoende* kovariater – kroniska komorbiditeter såsom diabetes, kardiovaskulära sjukdomar eller cancer – har jag använt inverse-probability-weighting. Jag fann för personer med artros jämfört med personer utan en hasardkvot (HR) för mortalitet på 0,87 (95 % konfidensintervall [CI] 0,85 – 0,89) för knäledsartros och 0,90 (95 % CI 0,87 – 0,92) för höftledsartros.

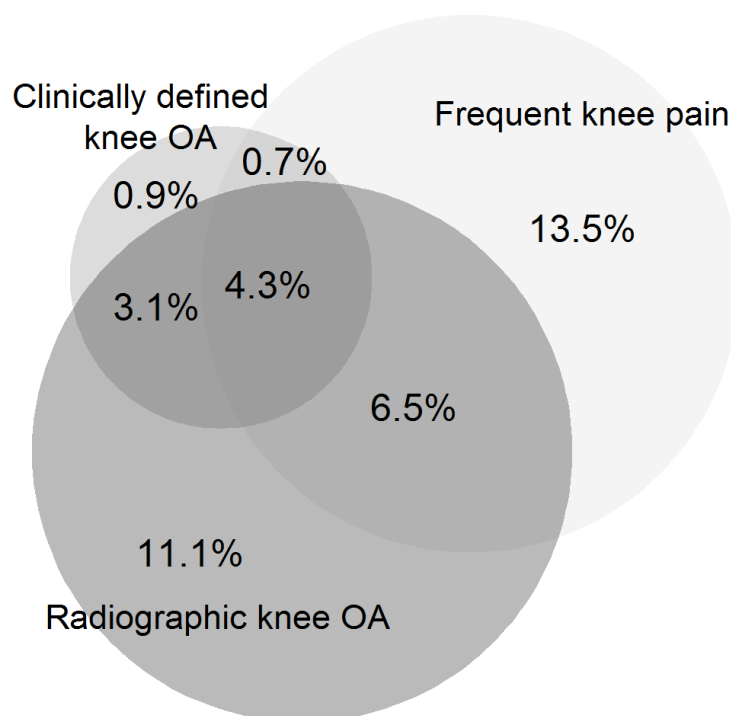
I registerbaserad forskning är det vanligt förekommande att information om viktiga confounders saknas eller att det finns risk för felklassificering av exponeringen. Jag har därför genomfört ett antal sensitivitetanalyser för att bättre kunna tolka mina resultat. Slutsatsen från dessa blev att i Sverige så har personer med knä eller höftledsartros *inte* högre risk för att dö jämfört med bakgrundsbefolkningen. En av förklaringarna kan vara att omhändertagandet av personer med artros är förhållandevis bra i Sverige, med relativt enkel tillgång till sjukgymnastik, ledproteskirurgi och (eller) att personer med artros i Sverige upprätthåller fysisk aktivitet oavsett sjukdomen.

Denna avhandling tillhandahåller ny kunskap om kliniskt relevant artros i Skåne vad gäller prevalens och samband med mortalitet. Resultaten kan bistå i bättre planering inom sjukvården samt till att utvärdera sjukdomsbördan i samhället.

Länk till avhandlingen:

<http://lup.lub.lu.se/record/fa459129-7366-48d6-b251-1a4273801d6e>

Figur 1. 2008 prevalens och överlap av knäsmärta och knäledsartros bland Sveriges vuxna i åldrar 56 till 84 år



NordicEpi2017 – 13-15 september 2017 i Lund

Svensk Epidemiologisk förening (SVEP) och forskarnätverket SIMSAM bjuder in till NordicEpi Lund 2017, det åttonde Nordiska mötet för epidemiologi och registerbaserad forskning i Lund, 13-15 september 2017. Konferensen kommer att ha en större bredd än tidigare NordicEpi möten. Epidemiologi är ett forskningsområde som har många beröringspunkter med andra discipliner, både när det gäller metodologi och forskningsfrågor, och konferensen syftar till att öka utbytet och stimulera forskningssamarbeten på tvärs över ämnesgränserna. Konferensen är därför öppen för forskare inom demografi, medicinsk sociologi, hälsoekonomi och andra discipliner som utnyttjar registerdata för forskning kring hälsa och sjukdom i befolkningen. Vår förhoppning är att Nordic Epi Lund 2017 ska bidra till att gränsöverskridande forskning inom dessa områden får ett ännu större genomslag i framtiden.



Suggestion for themes NordicEpi 2017

In addition to the standard topics in epidemiology, the following themes have been suggested to encourage interdisciplinary submissions:

- Socioeconomic consequences of illness
- Socioeconomic causes of health
- Pharmacoepidemiology
- Health and welfare aspects of population ageing
- Fertility differences and reproductive health in the Nordic countries?
- Inequalities in access and use of health care
- Immigration and public health in the Nordic countries
- Family structure and health

- Methods: Life course studies and family based designs
- Methods: Causal inference from observational data
- Methods: Current trends in methodology in registry based research
- Geographical differences in health – regional and national
- Current trends in Nordic cancer research
- Environmental factors in health
- Cross-border co-operations in the Nordic countries: topics, methods and data exchange
- Epidemiologic transition
- School environment, Working life and health
- Early life and intergenerational determinants of later life outcomes
- Population-based cohorts – current trends, methods and infrastructure

Kontaktpersoner:

Kirk Scott: kirk.scott@ekh.lu.se

Jonas Björk: jonas.bjork@med.lu.se

NordForsk-utlysning

NordForsk öppnade i juni en utlysning inom det nordiska programmet för hälsa och välfärd. Den görs i samarbete med VR, Forte och andra nordiska finansiärer. Utlysningen riktar sig mot forskning som utnyttjar den nordiska forskningsinfrastrukturen som bygger på befolkningsbaserade register och hälsodata och är öppen för forskningsprojekt som är inriktade på följande ämnen:

1. Hälsoutmaningar kopplade till arbetslivet (inklusive sjukfrånvaro, sjukpensionering och pensionsvillkor)
2. Förebyggande, livskvalitet och bakomliggande orsaker till sjukdomar och tillstånd hos barn och unga.
3. Forskning om förhållanden där varje enskilt land har otillräckligt underlag, exempelvis ovanliga sjukdomar
4. Forskning som stöder individanpassad vård (personalized medicine)
5. Forskning som tillämpar ett livsförloppsperspektiv

Utlysningen stänger 5 okt 2016.

Läs mer på www.nordforsk.org och www.forte.se

SND-arrangemang i höst

Svensk Nationell Datatjänst (SND) verkar på uppdrag av vetenskapsrådet och är en infrastruktur för svensk forskning. Varje höst har SND tre arrangemang, ett diskussionsforum om hantering, publicering och arkivering av forskningsdata, en workshop för forskare och en utbildning i datahantering.

En kort beskrivning av höstens arrangemang:

8 nov: Diskussionsforum

Temat är olika strategier för hantering/publicering av forskningsdata. Vi vänder oss till er som arbetar med hantering av forskningsdata eller er som i ert arbete stöder forskare med att tillgängliggöra forskningsdata. Det kan vara inom forskningsprojekt eller forskningsinstitut med egna datakällor eller inom andra organisationer.

9 nov: Workshop för forskare

Temat är datahanteringsplaner som kan vara verktyg för att effektivisera forskningsprojekt och främja tillgängliggörande av forskningsdata. Allt oftare ställer finansiärer krav på datahanteringsplaner som en del av en ansökan om forskningsmedel både i Sverige och internationellt.

10-11 nov: Datahanteringsutbildning

Två dagars utbildning i hantering av forskningsdata som riktar sig till forskare, doktorander och andra som vill lära sig grundläggande datahantering och hur man kan handskas med forskningsdata på ett säkert och strukturerat sätt.

Läs mer på www.snd.gu.se under arrangemang 2016

Svenska befolkningsregister

Eur J Epidemiol
DOI 10.1007/s10654-016-0117-y



METHODS

Registers of the Swedish total population and their use in medical research

Jonas F. Ludvigsson^{1,2,3} · Catarina Almqvist^{1,4} · Anna-Karin Edstedt Bonamy^{5,8} ·
Rickard Ljung⁶ · Karl Michaëlsson⁷ · Martin Neovius⁵ ·
Olof Stephansson^{5,8} · Weimin Ye¹

I *European Journal of Epidemiology* har nyligen åtta forskare publicerat en översiktsartikel om de svenska befolkningsregistren (1). Dessa kan indelas i registret för totalbefolkningen (RTB) som sköts av Statistiska Centralbyrån samt folkbokföringsregistret som Skatteverket är ansvarigt för (det senare är grundregistret, som sedan speglas hos SCB).

I översiktsartikeln redovisas innehållet av befolkningsregistren samt registrens styrka och svagheter. I stort sett 100% av alla födslar och dödsfall samt 95% av immigrationer och 91% av emigrationer rapporteras till befolkningsregistren inom 30 dagar. Artikeln diskuterar också så kallad "overcoverage" d v s individer som är folkbokförda men inte finns i landet. De motsvarar cirka 0,5 % av den svenska befolkningen och det handlar i stort sett om individer som inte rapporterat sin emigration. Översiktsartikeln diskuterar också i vilka forskningssammanhang som befolkningsregistren kan användas, konfidentialitet, dataaspekt och vissa etiska aspekter.

Dessutom görs en genomgång av kvalitetsmarkörer i befolkningsregistret och på vilket sätt registret uppdateras.

Jonas F Ludvigsson
Barnläkare i Örebro
Professor, Karolinska Institutet

Artikeln publicerades i Eur J Epidemiology 2016.
PMID: 26769609



Oseriösa publikationer och möten

Författare: Hanne Krage Carlsen, kurs- och konferensredaktör, SVEPET

E-mail: hannekarlsen@envmed.umu.se

Konferenser arrangeras nu också i kommersiellt syfte av oseriösa aktörer som inte backas upp av vetenskapliga sällskap.

Vi här på SVEPET fick en invitation till en konferens och funderade en kort stund på att inkludera informationen om konferensen i "Kurs och Konferens"-listan bak på tidningen. Vid en första anblick såg konferensen relevant ut, titeln innehöll "epidemiologi" och "folkhälsa", och invitationen hade även en disclaimer om att detta inte var spam, utan ett mail som hade skickats till oss för att vi hade "eminence in the field". Alltsammans var mycket smickrande.

Det var dock inte tydligt att det fanns något vetenskapligt sällskap bakom konferensen, men mailet var skickat från ett företag vid namn Conference Series. Efter lite googlande kom det fram att "Conference Series" är ett namn som används av OMICS gruppen, som har förknippats med det som kallas "predatory publishing", eller fritt översatt, råpublicering. OMICS publishing group är det formella namnet för publikationsavdelningen av OMICS group, som har huvudsäte i Hyderabad, Indien. Företagets seriositet har ifrågasatts av akademiker och den amerikanska regeringen, som har uttalat skepsis över fackgranskningen och marknadsföringen av deras produkter.

Med Open Access ökande popularitet har oseriösa aktörer sett en möjlighet att tjäna pengar på en marknad som är föga reglerad, i en värld som är beroende av förtroende, där folk är vana vid att få det de betalar för.

Tillvägagångssättet är att ge tidskrifter eller konferenser namn som ligger nära intill kända, respekterade konferenser. Sen tar man betalt för att publicera en artikel, men i publikationsprocessen ingår ingen peer review. Tidskriften är inte indexerad i pubmed och har inte någon impact factor.

För konferenser är det vanligt att det används kända namn i annonserna, men dessa har inte gett tillstånd för användning av deras namn och är inte förknippade med konferensen och kommer inte att närvara. Vid flera tillfällen har forskare haft stora problem med att få sina namn borttagna från konferensernas hemsidor. Konferenserna ger

heller inga pengar tillbaka även om konferensen avlyses av arrangören.

Vid vissa tillfällen har oseriösa publicister köpt respekterade tidskrifter och ändrat arbetsprocesserna, så man inte får fackgranskning, och därmed inte den publikationskvalité som man hade hoppats på.

Det finns också exempel på att kriminella "klonar" en tidskrifts hemsida, det kallas för hijacked journals – kidnappade tidskrifter. Författaren tror att hen skickar in (och betalar) till en prestigefylld tidskrift, men istället är pengarna borta och det finns ingen publikation. Detta händer oftast för nationella tidskrifter.

För forskare är dessa oseriösa tidskrifter och konferenser problematiska. Artiklar som inte publiceras i fackgranskade tidskrifter räknas inte när ens produktion skall rapporteras, och för doktorander kan det bli särskilt problematiskt om en artikel har råkat hamna i en tidskrift som saknar impact factor.

När det gäller kidnappade tidskrifter är det rent bedrägeri.

Jeffrey Beall, associerad professor i biblioteks- och vetenskap vid University of Colorado, USA, är fanbärare i kampen mot oseriösa publikationer, han håller en lista med dessa på sin hemsida, scholarlyoa.com. Om man är tveksam angående en publikation, kan det vara bra att konsultera denne resurs. OMICS gruppen har hotat med att lagsöka Jeffrey Beall for 1 billion dollars.

Referenser

OMICS Goes from "Predatory Publishing" to "Predatory Meetings." (2013, January 25).

Retrieved from

<https://scholarlyoa.com/2013/01/25/omics-predatory-meetings/>

Beall's lista över tveksamma förlag och publishers samt kidnappade tidskrifter. (2012, January 15). Retrieved from

<https://scholarlyoa.com/publishers/>

<https://scholarlyoa.com/other-pages/hijacked-journals/>

SVEPET-redaktionen
 c/o Eva Andersson
 Arbets- och
 miljömedicin
 Medicinaregatan 16A
 Box 414
 40530 Göteborg

B Porto betalt
 Sverige

Kurser och konferenser

	Datum	Plats	Arrangör/kontakt
Amerikanska epidemiologiska forskningsällskapetets årsmöte	21–24 juni	Miami, Florida	https://epiresearch.org/annual-meeting/2016-meeting/
Erasmus Summer Programme epidemiologi och biostatistik	8–26 augusti	Rotterdam , Holland	http://erasmussummerprogramm.e.nl/
International Society for Clinical Biostatistics conference	21–25 augusti	Birmingham, UK	http://www.iscb.info/ISCB2016.html
ISEE (International Society for Environmental Epidemiology) konferens	1–4 september	Rom, Italien	www.isee2016roma.org
EPICOH (Epidemiology in Occupational Health) konferens & internationellt symposium	5–7 september	Barcelona, Spanien	www.epicoh2016.org
Nationell konferens om kliniska studier	6–7 september	Uppsala, Sverige	http://www.kliniskastudier.se/
X2016 8 th International Conference on the Science of Exposure Assessment in Epidemiology and Practice	6–8 september	Barcelona, Spanien	www.x2016.org
Socialmedicinska sällskapetets årsmöte	14–16 september	York, UK	http://socsocmed.org.uk/meetings/annual-scientific-meeting/
International Journal of Epidemiology conference: Is (publishing) epidemiology history?	7 oktober	Bristol, UK	http://www.ijeconference.com/
ISES (International Society of Exposure Science) conference	9–13 oktober	Utrecht, Holland	http://www.isesweb.org/
SVEPs årsmöte	12 oktober	Norrköping	http://www3.svls.se/sektioner/svep/nyheter.html
The open national SIMSAM meeting	12–13 oktober	Norrköping	http://simsam.nu/events/
Amerikanska folkhälsokongressen	29 oktober–3 november	Denver, USA	http://apha.org/events-and-meetings/annual
Europeiska folkhälsokongressen “All for Health – Health for All”	9–12 november	Wien, Östrig	https://ephconference.eu/
Riksstämman	2–3 december	Stockholm	http://www.sls.se/Riksstamman
2017			
Swiss Epidemiology Winter School	16–21 Januari	Wengen, Schweiz	http://www.epi-winterschool.org/ 16